

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України

ТОМ 14

МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

ВИПУСК 3

Київ – Ніжин

2020

ISSN 2072-4772

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 14: Методологія і теорія психології. – Випуск 3. Київ– Ніжин. Видавець « ПП Лисенко М.М.». 2020. – 391с.

Головний редактор

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **С. Д. Максименко**

Заступник головного редактора:

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н. В. Челелєва**

Відповідальні секретарі:

канд. психол. наук, ст.н.с. **Н. В. Слободяник**(друкована версія);

канд. психол. наук, ст.н.с. **О. Л. Вернік** (електронна версія).

Редакційна колегія:

Моляко В. О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамушка Л. М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смульсон М. Л.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Кокун О. М.**, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н. Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Піроженко Т. О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю. М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О. Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З. Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А. Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:

Антон Фабіан, професор, доктор габілітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія).

Редакційна рада тому: Зливков В.Л. (відповідальний редактор), канд. психол. наук, доцент; **Кузикова С.Б.**, доктор психол. наук, професор; **Михальчук Н.О.**, доктор психол. наук, професор; **Власова О.І.**, доктор психол. наук, професор; **Жигайло Н.І.**, доктор психол. наук, професор; **Копилов С.О.** кандидат філологічних наук; **Тавровецкая Н.І.**, кандидат психол. наук, доцент; **Лукомська С.О.** кандидат психол. наук; **Котух О.В.** (відповідальний секретар тому).

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України.
(протокол № 4 від 27.02.2020 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України
в галузі психологічних наук (Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2015 р.)*

ЗМІСТ

Агачева Ю.А. Рефлексія атракції у спільно-розподіленій діяльності.....	5-12
Балашов Е.М., Каламаж В.О. Психологічні особливості рефлексивної компетентності особистості студентів на особистісному рівні.....	12-27
Воропаєв Е.П., Соколова Е.В. Двигательная находчивость артиста.....	27-36
Дружиніна І.А., Савуляк В.О. Особистісне та професійне зростання студентів-психологів у процесі вивчення фахових дисциплін.....	36-45
Жмайло А.А., Сизко Г.І. Дослідження психологічної адаптації до процесу навчання дітей із ЗПР.....	46-55
Завгородня О.В. Методологічні орієнтири та перспективи розробки концепції різнорівневої інтеграції психологічного знання.....	56-68
Зливков В.Л. Тренінг розвитку кар'єри: теоретичні основи та практичні рекомендації.....	68-78
Зливков В.Л., Лукомська С.О., Котух О.В. Інтегративний підхід у вивченні ідентичності та автентичності ведучих тренінгових груп.....	79-89
Іванцанич В. В. Психологічний зміст впливу релігійних громад на учнівську молодь.....	89-99
Комплієнко І.О. Теоретичний аналіз проблеми дезадаптивних взаємостосунків батьків та дітей.....	99-113
Краєва О.А., Черкас О.А. Психологічні особливості ідентичності клієнтів кабінету «Довіра».....	113-122
Лукомська С.О. Ресурсний підхід до вивчення особистості у ситуації онкологічної хвороби.....	122-131
Марусинець М.М., Лемішова О.В. Професійне самовизначення підлітків: емпіричний аспект дослідження.....	131-140
Милашенко К.О. Динаміка показників самоактуалізації людей дорослого віку у процесі психотерапії.....	140-154
Михайлів С.В. Особливості сімейної взаємодії як чинника формування хімічної залежності особистості.....	154-164

Москаленко О.В., Блохіна І.О. До проблеми дослідження емоційного інтелекту та його значення в процесі міжособистісної взаємодії.....	165- 175
Наконечна М.М. Фактори, що перешкоджають становленню інтерсуб'єктної взаємодії.....	175- 185
Папуча Н.В. Методологічні основи психологічних досліджень.....	185- 194
Піковець Н.В. Організаційно-методичні засади психологічного супроводу педагогів.....	194- 208
Перепелиця А.В. Програма тренінгу з профілактики та подолання емоційного вигорання у спортсменів.....	208- 217
Скоростецька Н.В. Сучасний стан проблеми соціального інтелекту та шляхи його дослідження в психології.....	218- 226
Собкова С. І., Собков Ю.В. Соціально-психологічні чинники процесу соціалізації представників різних етнічних груп в поліетнічному просторі.....	227- 237
Степура Є.В. Аспекти щастя людини.....	237- 249
Туз Л.Г. Стрес-менеджмент як складова формування резилентності медичного працівника.....	249- 259
Хупавцева Н.О. Концепція фасилітативного навчання в парадигмі гуманістичної психології.....	260- 273
Черкаська Є.Ф. Значимість емоційної стійкості педагога в стресових ситуаціях.....	273- 284
Чорна І.М. Систематизація спільних факторів для різних напрямків сучасної психотерапії.....	284- 296
Чорна І.М., Тимошик М.О. Соціально-психологічні чинники формування особистості вбивці.....	297- 307

Чорна І.М., Чорний М.М. Морально-психологічна характеристика та класифікація типів підлітків із девіантною поведінкою.....	307- 319
Чорний М.М. Психологічний аналіз особливостей становлення професії соціального працівника в Україні.....	319- 332
Харченко Н.А., Голуб К.О. Гендерні особливості копінг-стратегій юнаків і дівчат	332- 344
Харченко Н.А., Коренюк Г.Т. До проблеми професійної ідентичності майбутніх педагогів	344- 353
Шевченко К.О. Вплив емоційного інтелекту на фасилітативну компетентність педагога.....	354- 365
Шевчук Ю.С. Особливості психосоматичних розладів у дітей та підлітків.....	365- 378
Яковенко С.І., Гурлева Т.С. Можливості дистанційного консультування в утруднених умовах життя.....	378- 390

КРАЄВА О. А.

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту людини, м. Київ*

ЧЕРКАС О.А.

магістерка Київського університету імені Бориса Грінченка,

І

Н

С

т

и

т

у

т

у

л

ю

о

и

н

и

к

и

л

м

к

и

л

в

и

с

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИЧНОСТІ КЛІЄНТІВ КАБІНЕТУ «ДОВІРА»

Краєва О.А., Черкас О.А. Психологічні особливості ідентичності клієнтів кабінету «Довіра». У статті здійснено опис трансформації структури ідентичності клієнтів кабінету «Довіра» під впливом уперше діагностованої ВІЛ-інфекції під час процесу проходження інформування та тестування. Наведено статистичне порівняння результатів репрезентованих змін у складових ідентичності клієнтів до оголошення результату аналізу тестування на ВІЛ та через три місяці від того часу, як вони дізналися про ВІЛ-позитивний статус. Статистично доведені зміни торкнулися безпосередньо наступних показників: «Залученість» і «Прийняття ризику». Окрім цього, статистично значущими виявилися зміни показників шкал за тестом смисложиттєвих орієнтацій: «Цілі в житті», «Процес життя», «Результат життя», «Локус контролю – Я», «Локус контролю - життя», «Осмысленість життя». Самоповага клієнтів кабінету «Довіра», так само як і відчуття контролю над власним життям, залишилися незмінними через три місяці після отримання респондентами позитивного результату тесту на ВІЛ. У цілому виявлені психологічні особливості ідентичності клієнтів статистично значуще відрізняються від подібних показників до усвідомлення ВІЛ-позитивного статусу та стосуються зниження рівня життєстійкості особистості, набуття негативних смисложиттєвих орієнтацій.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція, життєстійкість, ідентичність, криза ідентичності, особистісна ідентичність, самооцінка, сенс життя, смисложиттєві орієнтації, тестування.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Актуальність проблеми дослідження складових ідентичності ВІЛ-інфікованих людей підвищується через те, що захворювання є не лише медичною проблемою. Це питання стосується всіх сфер суспільного життя й кожної окремої людини особисто. На відміну від багатьох інших діагнозів, діагноз «ВІЛ-інфекція» йде поруч із суттєвою кількістю соціальних і психологічних проблем, таких, як внутрішні кризи, стреси, труднощі у міжособистісних стосунках, соціальному функціонуванні тощо.

Одним з найважливіших завдань, із якими зустрічаються клієнти кабінету «Довіра» після отримання інформації про виявлення антитіл до ВІЛ – це зіткнення із трансформаційними життєвими процесами, трансформацією

ідентичності; виникнення та заглиблення показників кризи ідентичності [4, 5] та усвідомлення нових її складових.

Невпевненість клієнтів у собі, несамостійність, мораторій цілей – це лише деякі вказані наслідки проблеми трансформації ідентичності під впливом діагнозу ВІЛ, чому й присвячено нашу статтю.

Адекватне усвідомлення трансформації показників ідентичності осіб ВІЛ-позитивного статусу є вкрай важливим, адже клієнти кабінету «Довіра» мають нести відповідальність не лише за своє благополуччя, а й за благополуччя оточуючих; вести усвідомлений і обережний спосіб життя для власного повноцінного існування та запобігання подальшого розповсюдження ВІЛ-інфекції.

Отже, наша наукова розвідка з окресленої проблеми полягає у поглибленні та розширенні практичних аспектів розуміння трансформації показників ідентичності, пов'язаних із усвідомленням ВІЛ-позитивного статусу клієнтами кабінету «Довіра».

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Оскільки заявлена проблема дослідження розглядається нами в контексті мультидисциплінарної позиції, можемо навести роботи вчених та дослідників, що вивчали питання ідентичності в межах дотичних галузей: В.С. Агеєва, Н.В. Антонова, М.М. Бахтін, Е. Еріксон, М.В. Заковоротна, Д.О. Леонтєв, Ж.В. Пузанова, А.К. Толмасова, Л.Б. Шнейдер. Питання особистості та ідентичності ВІЛ-позитивних осіб у різних контекстах розглядається такими дослідниками, як К.А. Абрамова (особистість ВІЛ-інфікованих дітей), С.Н. Коваленко (вплив антиретровірусної терапії на особистість), А.П. Ланга (фрустрація і тривожність, спричинені усвідомленням наявності ВІЛ), П.С. Решетова (адаптаційні ресурси особистості як джерело підтримки ВІЛ-інфікованих), М.Г. Романцов (Я-концепція вагітних з ВІЛ), О.В. Соболева тощо.

Сферою нашого особистого наукового інтересу є трансформаційні зміни в показниках ідентичності людини безпосередньо після отримання інформації про виявлені антитіла до ВІЛ.

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Враховуючи вищезазначене, *метою нашої статті* є представлення емпіричних результатів дослідження статистичних змін у психологічних особливостях ідентичності клієнтів кабінету «Довіра» під впливом отримання позитивного результату аналізу на ВІЛ-інфекцію.

Відповідно до мети статті, нами було визначено наступні завдання емпіричного дослідження: вивчення складових ідентичності загальної вибірки клієнтів кабінету «Довіра» до проходження тестування та отримання результатів на ВІЛ-інфекцію; тестування клієнтів на ВІЛ-інфекцію; індивідуальне оголошення результатів клієнтам щодо статусу ВІЛ-інфекції; повторне дослідження змін у показниках ідентичності клієнтів через три місяці після встановлення діагнозу «ВІЛ-інфекція»; аналіз статистичних змін у показниках ідентичності клієнтів кабінету «Довіра», під впливом

позитивного тестування на ВІЛ-інфекцію, що можуть відбуватися у перші три місяці після озвучення інформації щодо встановлення діагнозу ВІЛ.

За гіпотезу було обрано твердження про те, що клієнти напередодні звернення до кабінету «Довіра» мають певну усталену ідентичність, яка під впливом отриманого позитивного результату тестування на ВІЛ може зазнавати трансформаційних змін у структурі, - наприклад, у клієнтів певним чином може змінюватися самоствавлення, самооцінка, що може призводити до системного переосмислення сенсу свого життя. Оскільки саме у той момент, коли клієнти кабінету «Довіра» або подібних закладів вперше дізнаються про факт наявності ВІЛ-позитивного статусу, вони входять у складний період свого життя, зазнає випробовування їхня тотожність і цілісність (*досліджувана нами ідентичність*) - адже у момент, коли людині стає відомий її ВІЛ-позитивний статус, між її минулим і майбутнім виникає «розрив». Сильний стрес і криза впливають на зміну складових ідентичності особистості, руйнуючи внутрішню гармонію людини, її усталений образ «Я», свого життя [2, 3].

Виклад методики і результатів дослідження. В емпіричному дослідженні брали участь клієнти кабінету «Довіра», які здійснювали відвідини з метою консультування та тестування на ВІЛ-інфекцію. Респонденти були розподілені на дві групи залежно від результату тесту – до першої групи увійшли клієнти з ВІЛ-позитивним результатом тестування, до другої групи – відповідно з ВІЛ-негативним. Загально-кількісна складова вибірки складала 50 осіб, у половини з яких були виявлені антитіла до ВІЛ, друга половина отримала результат - невиявлені антитіла до ВІЛ.

До сумарної кількості заявлених респондентів до проходження тестування та оголошення результатів на ВІЛ-інфекцію було застосовано наступний психодіагностичний інструментарій виміру певних показників ідентичності: тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО), адаптований Д.О. Леонтьєвим, шкала самоповаги Розенберга, тест життєстійкості (бланк версії О.І. Рассказової та Є.М. Осіна).

За допомогою першої застосованої діагностичної методики (тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) за адаптацією Д.О. Леонтьєва) [6] вдалося оцінити «джерела» сенсу життя, які можуть бути знайдені людиною в майбутньому (цілі), у сьогоденні (процес) або в минулому (результат), або у всіх трьох складових життя [6]. Друга методика (шкала самоповаги Розенберга) дозволила визначити рівень самоповаги клієнтів. Тест Розенберга вимірює більш або менш сталий ступінь позитивного ставлення індивіда до самого себе [9]. Третя застосована нами методика (тест життєстійкості, бланк версії О.І. Рассказової та Є.М. Осіна) [7] була обрана для вимірювання специфічного та важливого для особистості вміння ефективно існувати всупереч життєвим перешкодам та труднощам.

Таким чином, застосовані нами методики дозволили оцінити дотичні показники ідентичності клієнтів кабінету «Довіра» до проходження тестування та оголошення результатів на ВІЛ-інфекцію та через три місяці потому.

Порівняння показників ідентичності контрольної та експериментальної групи до пред'явлення результатів тестування на ВІЛ-інфекцію. Респондентам із обох груп до візиту в кабінет «Довіра» не було відомо, який результат тестування на ВІЛ-інфекцію вони отримають. Тому вплив цього фактору мав проявитися на результатах тестування лише після повідомлення клієнтам результатів аналізу на ВІЛ.

У дослідженні очікувалося, що дві групи респондентів мають бути приблизно еквівалентні за наявними показниками ідентичності. Для перевірки еквівалентності двох зазначених груп ми задіювали порівняння результатів за допомогою теста Манна-Уїтні для незалежних вибірок. Результати порівняння викладено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Порівняння показників ідентичності контрольної і експериментальної групи до проходження тесту на ВІЛ-інфекцію

Шкали	Контрольна група			Експериментальна група			Sig.
	Сер. знач	Ст. відх.	Медіана	Сер. знач	Ст. відх.	Медіана	
Самоповага	28,88	3,586	29,00	27,72	4,895	27,00	0,228
Залученість	27,76	6,431	29,00	31,08	6,166	33,00	0,100
Контроль	21,80	4,699	22,00	23,80	4,782	25,00	0,166
Прийняття ризику	15,24	3,811	14,00	15,24	3,959	14,00	0,945
Цілі в житті	26,16	11,316	26,00	28,36	10,52	30,00	0,483
Процес життя	28,88	8,172	30,00	30,16	6,712	30,00	0,612
Результат життя	24,32	7,909	27,00	26,64	7,834	26,00	0,235
Локус контролю – Я	18,96	6,393	21,00	19,84	6,510	21,00	0,573
Локус контролю – Життя	26,80	9,129	30,00	28,24	8,244	29,00	0,489
Осмисленість життя	94,72	26,25	106,00	98,88	24,747	98,00	0,719

Згідно з результатами порівняння, насамперед з показником «Sig.» (статистична значимість відмінностей між двома незалежними групами), жодне зі значень шкал, які вимірюють аспекти ідентичності у двох груп клієнтів кабінету «Довіра», не відрізняється статистично. Таким чином, правомірно зроблено висновок, що до проходження тесту на ВІЛ-інфекцію вибірка клієнтів із ВІЛ-позитивним статусом, як і з ВІЛ-негативним, перебуваючи під дією фактору невідомості щодо одержаного пізніше діагнозу ВІЛ-інфекції, мали близькі значення вимірюваних показників, дотичних до ідентичності.

Вплив позитивного результату ВІЛ-інфекції на показники ідентичності клієнтів кабінету «Довіра». З метою визначення, яких трансформаційних змін показників набуває ідентичність осіб, що отримали позитивний результат тестування, ми порівняли результати до проходження тесту та через три місяці опісля встановленого діагнозу ВІЛ-інфекція.

Наведені нижче емпіричні результати представлено зміною показників ідентичності експериментальної групи за допомогою обрахунку статистичного критерію Вілкоксона у таблиці 2.

Таблиця 2.

Порівняння показників ідентичності досліджуваних із позитивним результатом тесту на ВІЛ через три місяці потому

	Перше тестування (до оголошення діагнозу)			Друге тестування (після оголошення діагнозу)			Sig.	Напря м змі ни
	Сер. знач	Ст. відх.	Медіана	Сер. знач	Ст. відх.	Медіана		
Самоповага	27,72	4,90	27,00	28,40	4,71	27,00	0,15	без змін
Життестійкість	70,12	14,35	69,00	66,04	16,01	63,00	0,006	<i>зниження</i>
Залученість	31,08	6,17	33,00	28,88	6,85	26,00	0,000	<i>зниження</i>
Контроль	23,80	4,78	25,00	23,20	5,04	23,00	0,083	без змін
Прийняття ризику	15,24	3,96	14,00	13,96	4,79	14,00	0,010	<i>зниження</i>
Цілі в житті	28,36	10,52	30,00	26,92	10,17	30,00	0,050	<i>зниження</i>
Процес життя	30,16	6,71	30,00	27,96	9,45	29,00	0,034	<i>зниження</i>
Результат життя	26,64	7,83	26,00	23,72	4,82	24,00	0,001	<i>зниження</i>
Локус контролю – Я	19,84	6,51	21,00	18,80	6,67	19,00	0,002	<i>зниження</i>
Локус контролю – Життя	28,24	8,24	29,00	25,44	7,83	26,00	0,000	<i>зниження</i>
Осмисленість життя	98,88	24,75	98,00	90,96	24,91	94,00	0,000	<i>зниження</i>

Згідно порівняння отриманих емпіричних результатів за першим табличним показником *самоповаги* за статистичним критерієм Вілкоксона, зміни після отримання респондентами позитивного результату тесту на ВІЛ не прослідковуються (самоповага є причиною і наслідком активності у спілкуванні, лідерстві, почутті міжособистісної безпеки; самоприниження може бути наслідком депресивного стану, тривожності і психосоматичних симптомів). Цей факт свідчить, що клієнти з ВІЛ-позитивним статусом не змінили оцінку себе на більш позитивну чи негативну три місяці потому, і

продовжують ставитися до себе, своїх потреб і бажань, своїх прав так само, як і до тестування на ВІЛ-інфекцію.

Згідно трьох наступних показників життєстійкості («Залученість», «Контроль», «Прийняття ризику») змін не зазнав лише один – «Контроль» ($p=0,083$), що вимірює наявність чи відсутність почуття безпорадності або, навпаки, переконаність у тому, що боротьба може впливати на успіх. Людина ж із сильно розвиненим компонентом контролю відчуває, що сама вибирає власну діяльність, свій шлях.

При цьому, показники «Залученість» і «Прийняття ризику» в експериментальній групі знизилися. Тобто, у клієнтів зменшилася ступінь переконаності стосовно того, що залученість у події, які відбуваються, може дати шанс знайти дещо варте уваги та зацікавлення ($p=0,00$). Іншими словами, у осіб, що дізналися про наявність антитіл до ВІЛ, знижується зацікавленість у подіях власного життя, страждає емоційна сфера, зростає апатія та відчуженість.

Зниження результатів за шкалою «Прийняття ризику» ($p=0,01$) – показнику переконаності у користі будь-якого досвіду, як негативного, так і позитивного, - говорить по те, що респонденти з експериментальної групи розчарувалися три місяці потому у власному розвитку і припинили вірити, що їх досвід може знадобитися. Взагалі, людина, яка розглядає життя як спосіб набуття досвіду, готова діяти за відсутності надійних гарантій успіху, на свій страх і ризик. Зниження показнику «Прийняття ризику» виявилось очікуваним, адже клієнт, який дізнався про ВІЛ-позитивний статус, може вважати цей невиліковний діагноз результатом своїх помилок у минулому, звинувачувати себе, заперечувати свої досягнення, адже вони не захистили його від, умовно кажучи, «фатального повороту долі».

Згідно представлених результатів порівняння таблиці 2, усі діагностовані результати шкал тесту смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) суттєво змінилися після отримання респондентами позитивного тесту на ВІЛ. Статистично значущими виявилися зміни шкал «Цілі в житті» ($p=0,05$), «Процес життя» ($p=0,034$), «Результат життя» ($p=0,001$), «Локус контролю – Я» ($p=0,002$), «Локус контролю - життя» ($p=0,000$), «Осмисленість життя» ($p=0,000$).

Згідно тесту СЖО життя вважається осмисленим за наявності усвідомлених цілей на майбутнє, задоволення при досягненні і впевненості у здатності ставити перед собою цілі, обирати завдання з наявних і домагатися позитивних результатів. Важливим для осмисленого життя є чітке співвіднесення цілей із майбутнім, емоційної насиченості – з сьогоднішнім, а задоволення – з досягнутим у минулому результатом.

Окреслені вище емпіричні результати тесту смисложиттєвих орієнтацій мають один напрямок зміни – вони знизилися після того, як респонденти дізналися про свій ВІЛ-позитивний статус через три місяці потому. Це зниження свідчить про негативний вплив, сильний стрес, настання кризового

періоду в житті клієнтів, зменшення стійкості показників ідентичності, брак ефективних копінг-стратегій та смисложиттєвих орієнтацій, оскільки зміна ВІЛ-статусу завдала удару по ідентичності, життєвим цілям та призвела до зниження зацікавленості у власному житті та мотивації бути.

Вельми цікавим виявився той факт, що відчуття контролю над власним життям не знижується, але фатальних змін зазнає саме зацікавленість у подальшому управлінні подіями свого життя. Клієнт перестає планувати своє життя, а вже наявні плани, мрії та цілі опиняються під загрозою. Знижується як загальна осмисленість життя, так і кожна окрема орієнтація, важлива для формування осмисленості.

Особистість, яка перебуває у пригніченому емоційному стані на тлі проявленого ВІЛ-позитивного статусу, переоцінює події минулого життя, піддає його певній трансформації, що здійснює вплив на показники ідентичності клієнтів кабінету та призводить до нагальної потреби професійної психологічної допомоги та супроводу на період критично-кризового епізоду.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Дізнавшись про ВІЛ-позитивний статус клієнти переживають суттєві трансформаційні зміни усталених показників ідентичності.

Після отримання позитивного результату тестування на ВІЛ-інфекцію ідентичність клієнтів кабінету «Довіра», на тлі переживання стресу, зазнає суттєвих трансформаційних змін у сталих дотепер показниках, що може транслюватися у зниження задоволеності власною продуктивністю, притаманною їм упродовж пройденого відрізка життя; припинення ідентифікації себе як суб'єкту життя, сильної особистості, що має свободу вибору; припинення зацікавленості у контролі подій власного життя; зниження здатності приймати рішення, втілювати їх у життя.

Емпіричні результати тестування, що показують статистичні зміни в аспектах життєстійкості клієнтів кабінету, на тлі ВІЛ-позитивного статусу, передбачають своєчасне корекційно-реабілітаційне втручання задля оптимізації життєстійкості особистості, що може послугувати тією точкою опори, ресурсним станом, до якого може звертатися психолог, допомагаючи людині усвідомити та трансформувати показники своєї ідентичності.

Найактуальнішим завданням корекційно-реабілітаційної діяльності ВІЛ-інфікованих може бути сприяння обранню оптимального для клієнта шляху переживання кризової ситуації та кризи ідентичності, що допоможе змінити ставлення до лікування, адаптуватися до ВІЛ-позитивного статусу, а згодом – пережити кризу ідентичності, прийняти, трансформувати або створити нову усталену структуру ідентичності.

Список використаних джерел

1. Эриксон Е. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / под ред. А. В. Толстых. Москва: Изд. группа «Прогресс», 1996. 128 с.

2. Журавель Т. В. Особливості соціально-психологічної підтримки осіб та сімей, які живуть з ВІЛ/СНІД в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8 (52). С. 323-333.
3. Коваленко С.Н., Романцов М.Г. Формування «образу-Я» у ВІЛ-позитивних пацієнтів за допомогою механізмів психологічного захисту. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2010. № 1. С. 57-61.
4. Краєва О.А. Криза ідентичності осіб підліткового віку. *International Journal of Education and Science*. 2019 (4). С. 39-40. doi:10.26697/ijes.2019.4.25
5. Краєва О.А. Подолання кризи ідентичності в підлітковому віці: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2018. 216 с.
6. Леонтьев Д. А. Тест смысловых ориентаций. Москва: Смысл, 1992. 16 с.
7. Осин Е.Н. Краткая версия теста жизнестойкости: психометрические характеристики и применение в организационном контексте. *Вестник Московского университета. Серия №14. Психология*. 2013. № 2. С. 147-165.
8. Панчук Л. І. Особливості психічних станів ВІЛ-інфікованих осіб. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2016. № 12. С 152-155.
9. Rosenberg M. Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1965.

References transliterated

1. Erikson, E. (1996) *Identity: youth and crisis* [Identity: youth and crisis]. (perekł. z anhl. A.V. Tolstykh). Moskva: Yzd. hruppa «Prohress» [in Russian].
2. Zhuravelj, T.V. (2015) *Osoblyvosti socialjno-psykhologichnoj pidtrymky osib ta simej, jaki zhyvutj z VIL/SNID v Ukrajinі* [Features of social and psychological support for individuals and families living with HIV / AIDS in Ukraine]. *Pedagoghichni nauky: teorija, istorija, innovacijni tekhnologiji*. 8 (52). 323-333 [in Ukrainian].
3. Kovalenko, S.N., Romancov, M.Gh. (2010) Formuvannja «obrazu-Ja» u VIL-pozytyvnykh pacijentiv za dopomoghoju mekhanizmiv psykhologichnogho zakhystu [Formation of "self-image" in HIV-positive patients through the mechanisms of psychological protection]. *Suchasni problemy nauky ta osvity*. 1. 57-61 [in Ukrainian].
4. Krajeva, O.A. (2019) Kryza identychnosti osib pidlitkovogho viku [Adolescent identity crisis]. *International Journal of Education and Science*. (4). 39-40. doi:10.26697/ijes.2019.4.25 [in Ukrainian].
5. Krajeva, O.A. (2018) *Podolannja kryzy identychnosti v pidlitkovomu vici* [Overcoming the identity crisis in adolescence]. Kharkiv: Vyd-vo Ivanchenka I. S. [in Ukrainian].
6. Leontjjev, D.O. (1992) *Test smyslozhytjevykh orijentacij* [Test of meaning-life orientations]. Moskva: Smysl [in Russian].

7. Osin, Je.N. (2013) Korotka versija testu zhyttjestijkosti: psykhometrychni kharakterystyky i zastosuvannja v orghanizacijnomu konteksti [Short version of the viability test: psychometric characteristics and application in the organizational context]. *Visnyk Moskovsjkogho universytetu. Serija 14. Psykhologhija*, 2. 147-165 [in Ukrainian].

8. Panchuk, L.I. (2016) Osoblyvosti psykhichnykh staniv VII-infikovanykh osib [Features of mental states of HIV-infected people]. *Zbirnyk naukovykh pracj Khmeljnycjkogho instytutu socialjnykh tekhnologhij Universytetu «Ukrajina»*, 12. 152-155 [in Ukrainian].

9. Rosenberg, M. (1965) *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Краевая О.А., Черкас Е.А. Психологические особенности идентичности клиентов кабинета «Доверие». В статье осуществлено описание трансформации структуры идентичности клиентов кабинета «Доверие» под влиянием диагностированной ВИЧ-инфекции во время процесса психологического консультирования. Приведено статистическое сравнение результатов представленных изменений составляющих идентичности клиентов до объявления результата анализа на ВИЧ и через три месяца спустя после получения сведений о наличии ВИЧ-инфекции. Статистически подтвержденные изменения коснулись непосредственно следующих показателей: «Вовлеченность» и «Принятие риска». Кроме этого, статистически значимыми оказались изменения показателей шкал по тесту смысложизненных ориентаций: «Цели в жизни», «Процесс жизни», «Результат жизни», «Локус контроля - Я», «Локус контроля - жизнь», «Осмысленность жизни». Самоуважение клиентов кабинета «Доверие», так же как и чувство контроля над собственной жизнью, остались неизменными через три месяца после получения респондентами положительного результата теста на ВИЧ. В целом приведенные психологические особенности идентичности клиентов, статистически значимо отличающиеся от подобных показателей после осознания ВИЧ-положительного результата, касаются снижения уровня жизнестойкости личности, приобретения негативных смысложизненных ориентаций.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция, жизнестойкость, идентичность, кризис идентичности, личностная идентичность, самооценка, смысл жизни, смысложизненные ориентации, тестирование.

Kraieva O., Cherkas O. Psychological features of the identity of the clients of the Trust office. The article describes the fact of transformation of the identity structure of clients of the Trust office under the influence of a diagnosed HIV infection during the process of psychological counseling. A statistical comparison of the results of the presented changes in the components of the identity of clients is given before the announcement of the analysis of HIV testing and three months after, from the time that the inquiry about the presence of HIV infection took place. Statistically proven changes directly affected the following indicators: “Attracted” and “Risk acceptance”. In addition, the changes in the indicators of the scales after

the test of life-meaning orientations were found to be statistically significant: “Goals in life”, “Life process”, “Result of life”, “Locus of Self control”, “Locus of control of life”, “Meaning of life”. The self-esteem of the clients of the Trust office, as well as the feeling of control over their own lives, remained unchanged three months after the respondents received a positive HIV test result. In general, [corrected](#) changes in the psychological characteristics of clients’ identities that are statistically significantly different from similar indicators to a client’s awareness of a HIV-positive result are highlighted and relate to: a decrease in the level of resilience of a person and the acquisition of negative life-meaning orientations.

Key words: HIV infection, vitality, identity, identity crisis, personal identity, self-esteem, meaning of life, life-meaning orientations, testing.